

CSIMA BEÁTA¹**Azonos prioritások? Foglalkoztatás és eredményesség a büntetés-végrehajtás gazdálkodó társaságainál****Same priorities? Effectiveness and management on companies established for the mandatory employment of detainees****Absztrakt**

A központi ellátás intézményének kialakítása 2011-es évre nyúlik vissza, mely a büntetés-végrehajtási szervezet önfenntartóvá válásának az első lépéseként is értelmezhető.

Napjaink társadalmi elvárása, hogy a fogvatartottak munkavégzéssel járuljanak hozzá a tartásuk költségeihez, ezért 2013-tól már jogszabályi keretek között is megfogalmazásra került az elítéltek teljes körű foglalkoztatásának célja. A fogvatartottak kötelező foglalkoztatására létrehozott gazdálkodó társaságok feladata, hogy eredményes gazdálkodást folytatva a lehető legtöbb fogvatartott részére biztosítsanak munkalehetőséget.

Kulcsszavak: fogvatartotti foglalkoztatás, állami partnerség, büntetés-végrehajtás, eredményesség

Abstract

Establishment of the institution of central supply goes back to 2011 and may be regarded as the first step to create a self-supporting penitentiary service organisation.

It is an expectation of today's society that the detainees contribute to their maintenance costs through work, for that reason, the goal of full employment of the detainees has been expressed in legislation since 2013. It is the task of the business companies established for the mandatory employment of detainees to provide work opportunities for as many as possible detainees while maintaining effective management.

Keywords: employment of prisoners, central supply, penitentiary, effectiveness

¹ Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz hallgató - National University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences, PhD student, E-mail: beatacsima@gmail.com ORCID: 0000-0001-7839-7448

Tanulmányom megalkotásának célja, hogy a büntetés-végrehajtás gazdálkodó társaságainak elmúlt néhány évét elemezzem az eredményesség és foglalkoztatás viszonylatában. 2011-ben lett kialakítva a központi ellátási rendszer, mely kétséget kizáróan jelentős hatást gyakorolt a gazdálkodó társaságok működésére.

A gazdálkodás vizsgálata során többek között az eredménykategóriák elemzésével foglalkozok. Kérdésként merül fel, hogy a növekvő foglalkoztatási létszámok ellenére is biztosítható a pozitív mérleg szerinti eredmény?

1. JOGSZABÁLYI KÖRNYEZETVÁLTOZÁS

1.1. BV KÓDEX HATÁSAI

2015. január 1-én lépett hatályba a 2013. évi CCXL. törvény (továbbiakban Bv. kódex) a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról, mely jogszabály következtében beállt változást akár korszakváltásnak is nevezhetnénk a büntetés-végrehajtás szervezet életében.

Lényeges tényező, hogy miként fogalmaz a jogalkotó a szabadságvesztés céljának meghatározásakor, az új jogszabályban:

„83. § (1) A szabadságvesztés végrehajtásának célja az ítéletben meghatározott joghátrány érvényesítése, valamint a végrehajtás alatti reintegrációs tevékenység eredményeként annak elősegítése, hogy az elítélt szabadulása után a társadalomba sikeresen visszailleszkedjen és a társadalom jogkövető tagjává váljon.”²

Jól követhető, hogy az évtizedek alatt a deklarált cél jelentősen változott: társadalmi visszailleszkedés segítése minden időszakban megjelent, de emellett a személyiségformálás jellemezte a 70-es éveket, majd újabb bűncselekmény megelőzése a 80-as évek kiemelt célja, önbecsülés fenntartása és felelősségérzet fejlesztése a cél a 90-es években, míg az új szabályozás következtében a visszaesés csökkentése, önbecsülés fenntartása, felelősségérzet fejlesztése és – ami gazdálkodás szempontjából kiemelt kihívásként jelenik meg – a munkakultúra központba állítása.³

1.2. KÖZPONTI ELLÁTÁSI RENDSZER ÉS JOGSZABÁLYI KÖRNYEZETE

Az önfenntartás, illetve részben megvalósuló önfenntartás intézményének jelenléte a Bv. kódex hatályba lépését megelőzően (még 2011-ben) jelent meg. Napjaink társadalmi elvárása – mely szerint az elítéltek végezzenek munkát – összhangba került a jogszabályi környezettel. 2011-ben központi ellátási rendszer e kettős célnak megfelelően lett kiépítve: foglalkoztatás bővítési és önellátási szempontok alapján a büntetés-végrehajtás gazdálko-

² 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról.

³A magyar büntetés-végrehajtási rendszer jellemzői 1950-től napjainkig - In. *Schmehl János, Palló József(szerk): Új utakon a büntetés-végrehajtás tananyag a 2013. évi CCXL. törvény oktatáshoz*, BVOP, Budapest, 2014. - p 151.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

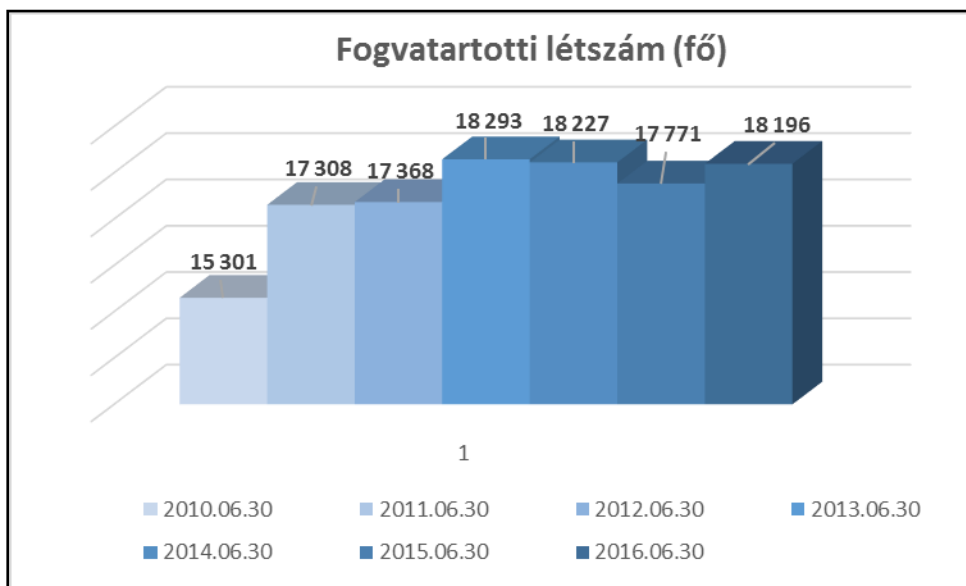
2017. X. évfolyam 2. szám

dó társaságait ellátási kötelezettség terheli a rendvédelmi szervek és egyes államigazgatási szervekkel tekintetében. Jelenleg 12 db ilyen társaság működik, akik 2015. február 26-tól BV Holding vállalatcsoportként együttműködve tevékenykednek, a vállalatcsoport uralkodó tagja a 2015. január 1-én megalakult Bv. Holding Kft.

Az ellátó rendszer működésének kereteit az alábbi rendeletek szabják meg: a 44/2011. (III.23.) Kormányrendeletben került meghatározásra, hogy a büntetés-végrehajtási szervezetet ellátási kötelezettség terheli meghatározott költségvetési szervezetek (továbbiakban kedvezményezettek) irányában a 9/2011. (III.23.) BM rendeletben meghatározott termékek és szolgáltatások körének tekintetében. Évről évre jelentős bővülés figyelhető meg a termék és szolgáltatás palettában, illetve egyre tágul a kedvezményezettek körébe bevonható szervezetek száma.

A szabályozási keretek mellett az egyes gazdasági társaságok adottságai is meghatározzák az ellátó rendszerben való részvétel mértékét. Az ún. öröklött profilok (mezőgazdasági/ipari) mellett a kapacitás korlátok, rendelkezésre álló tárgyi eszköz állomány, likviditási adottságok és a munkaerő szakképzettségi szintje is determináló tényező.

2. FOGVATARTOTTI POPULÁCIÓ

1. ábra: készítette Csima Beáta (2017.03.02.) 2016/2 Börtönstatisztikai szemle alapján

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

A Börtönstatisztikai Szemle⁴ alapján a fogvatartotti létszámnövekedést vélhetően az őrizetesek és elzárásra beutaltak létszámának emelkedése okozza, ez a végrehajtási fokozat szerinti megoszlásnál is látható. 2016. június 30-i állapot szerint fegyház fokozatban 32,1%, börtön fokozatban 57,4%, fogház fokozatban 6% van a teljes populációt tekintve. Egyértelműen megállapítható, hogy a börtön fokozatú büntetések dominálnak, ugyanakkor a legszigorúbb fokozat, a fegyház kapcsán is évről-évre egy enyhe növekedés figyelhető meg (2014-ben 3 785 fő, 2015-ben 4 008 fő, 2016-ban 4 377 fő töltötte fegyházban büntetését).

A nemek szerinti megoszlás tekintetében elmondható, hogy 2016. június 30-i állapot szerint mindössze 6,8% a nők aránya, melyből 6,4% fogház, 64,5% börtön, 24,8% pedig fegyház végrehajtási fokozatban van. A nemek arányának vizsgálatakor szembeűnő, hogy a két enyhébb végrehajtási fokozatban (fogház, börtön) a nők aránya férfiakhoz viszonyítva nagyobb, míg a fegyház fokozat a nőknél kevésbé jellemző.

3. MUNKÁLTATOTT FOGVATARTOTTAK

A büntetés-végrehajtás gazdálkodó társaságai 2014-ben ünnepelték fennállásuk 20. évfordulóját. Valójában a múltjuk azonban sokkal régebbi időkre tekint vissza. A fogvatartottak munkával történő foglalkoztatásának az alapjait még az 1950-es években tették le – amikor is három mezőgazdasági és kilenc ipari profillal rendelkező állami vállal jött létre. Jellemzője volt a társaságoknak, hogy nagy élők munkai igényű, de alapvetően egyszerű segéd, betanított munkát igénylő munkakörökben foglalkoztattak.

Munkáltatott létszám	2 013.	2 014.	2015. I. félév	2016. I. félév
Bv. gazdasági társaságok általi munkáltatás:	3 753	4 137	4 384	4 227
- ebből ipari társaságnál munkáltatott:	1 846	2 082	2 360	2 360
- ebből mezőgazdasági társaságnál munkáltatott:	1 907	2 055	2 024	1 867
Intézeti munkáltatás:	2 765	2 741	2 927	3 018
PPP munkáltatás:	723	684	677	706
Összesen:	7 241	7 562	7 988	7 951

2. táblázat: készítette Csima Beáta (2017.03.05.) 2016/2 Börtönstatisztikai szemle alapján

⁴ 2016/2 Börtönstatisztikai Szemle, Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Budapest, 2016, p 4-8.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

A fenti táblázat alapján látható, hogy a munkáltatás jelentős részét a gazdasági társaságok viselik, de az intézeti munkáltatott létszámban is egy enyhe növekedés figyelhető meg. PPP konstrukcióban két büntetés-végrehajtási intézet működik a Szombathelyi Országos Bv. Intézet és a Tiszalöki Országos Bv. Intézet, ahol a létszám kontinuitást mutat.

A Bv. kódex értelmében – a lehetőségekhez mérten – a büntetés-végrehajtás szervezetnek el kell érnie a 100%-os foglalkoztatást. A teljes foglalkoztatás kiszámításakor a befogadott létszámot természetesen statisztikailag meg kell tisztítani a jogszabály alapján nem munkakötelezett (előzetes, nem jogerős ítélettel rendelkező, nyugdíjas, nyugdíjas korú, kényszergyógykezelte), a munkaképtelen (például orvosilag alkalmatlan) személyek számától.

4. ELVÁRT SZERVEZETI MEGHATÁROZOTTSÁG: AZ EREDMÉNYESSÉG

Az ellátórendszer kialakítása a gazdálkodó társaságok számára tervezhető, kiszámítható megrendelés állományt biztosít, ami egy eredményes működés megalapozását hozhatja el.⁵

Az eredményesség több dimenziója is értelmezhető: az önfenntartási célról már korábban írtam, azonban néhány részcel is említést érdemel.

- A munkát végző fogvatartott hozzájárul a tartási költségeihez, ennek összegét a mindenkor hatályos országos parancsnoki utasítás⁶ értelmében le kell vonni a munkadíjból, az összeg 2017-ben 480 forint/fő/nap. A munkáltatás alapidójáról ugyanez az utasítás rendelkezik, ez 37 000 forint/fő/hó, ami 213 forintos óradíjat jelent.
- Költségvetési források hatékonyabb felhasználása valósul meg, hiszen egy forrással kettős közfeladat ellátás jön létre: foglalkoztatás valósul meg, miközben az állami szervek is ellátásra kerülnek.
- Az eredményes gazdálkodás során az állami támogatások csökkentése is megvalósult. Például a foglalkoztatásból fakadó többlet kiadások miatt, 2012-ben még kaptak a gazdálkodó társaságok ún. sajátos többletköltség részbeni ellentételezésre támogatást, azonban az azt követő években, már nem került sor ilyen szintű támogatásra. (Jellemzően beruházási, fejlesztési támogatásokat kapnak napjainkban a társaságok, működési célú támogatás már kevésbé jellemző).

„Fontos, hogy tevékenységünk gazdaságilag is eredményes legyen, különben nem tudnánk miből finanszírozni a börtönellátást, és nem tudnánk megvalósítani a fejlesztéseket... Meggyőződésem, hogy a két prioritást kizárólag együtt lehet kezelni, egyik sem előzheti

⁵ Deák Ferenc (szerk.) (2014) A büntetés-végrehajtási szervezet központi ellátási tevékenysége. In: *Régóta foglalkoztat.* Vác, Duna-mix Kft., p 21.

⁶ 4/2016. (XII. 19.) BVOP utasítás a fogvatartottak 2017. évi munkadíjáról, ösztöndíjáról, a munkatérapiás foglalkoztatás pénzbeli térítési díjáról és a tartási költséghez való hozzájárulásról.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

meg a másikat.” – nyilatkozta Csóti András⁷ a büntetés-végrehajtás korábbi országos parancsnoka.

A számvitelben értelmezett eredménykategóriákból kiemelve a mérleg szerinti eredményt a 2013-2014-2015-ös évek vonatkozásában a büntetés-végrehajtási gazdálkodó társaságai kapcsán, csak két esetben fordult elő, hogy nem sikerült pozitív eredménnyel zárni az üzleti évet (2014-ben a Duna papír Kft, illetve 2015-ben a Nostra Kft produkált jelentős negatív eredményt). Üzemi/üzleti eredmény kategóriát tekintve az Annamajori Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft. 2015-ben szintén negatív eredményt ért el (-14 270 e Ft), azonban – a számvitelben akkor még alkalmazott – rendkívüli bevételek és kiadások 31 424 e Ft-os egyenlegének köszönhetően elérték a pozitív mérleg szerinti eredmény szintet.

Jellemző, hogy a mezőgazdasági profilú cégeknél jelentősen befolyásolta az üzleti eredményt a rendkívüli kategória eredménye. A Pálhalmi Agrospeciál Kft-nél 2013-ban 74 221 e Ft volt a rendkívüli kategória eredménye, 2015-ben már nagyságrendekkel szerényebb, mintegy 14 326 e Ft korrigálta a mérlegszerinti eredményt.

ÖSSZEGZÉS, JÖVŐKÉP

Megállapítható, hogy a foglalkoztatás növelésével szemben támasztott társadalmi elvárás és a jogalkotói szándék napjainkra összhangba került. A fogvatartottak kötelező foglalkoztatására létrehozott gazdálkodó társaságok működésének évtizedes változásai, vagy inkább a végrehajtó hatalom által vezérelt változtatásai egy hatékony eredményes rendszer működését hozták magával. Az öröklött lehetőségek és adottságok a saját, vagy támogatással megvalósított fejlesztések következtében már csak emlékek, ma modernebb feltételek mellett maximális kapacitáskihasználással foglalkoztatnak a gazdálkodó társaságok. A rendszer eredményességét meghatározza a központi ellátásból fakadó állandó megrendelések számossága. Igénybejelentések alapján egy tervezhető, kiszámíthatóbb működés jött létre, állami garanciákkal, mely a kedvezményezettek részére is sok előnyös elemet tartalmaz.

A szervezeti átalakítások, a gazdálkodó társaságok vállalatcsoporttá alakulása egy egységes arculat mögött egy egységes működés és gazdálkodás feltételeit teremtették meg.

Megállapítható tehát, hogy az eredményesség és foglalkoztatás bővítés által meghatározott kettős cél a látszólagos ellentmondás ellenére működőképes.

⁷ A foglalkoztatás és az eredményesség egyenértékű prioritás a börtöncégeknél – *In Novák Csaba (szerk) Biztonságpiac évkönyv*, Budapest, Biztonságpiac.hu Kft, 2015. p 28.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. A magyar büntetés-végrehajtási rendszer jellemzői 1950-től napjainkig - In. Schmehl János, Palló József (szerk.): Új utakon a büntetés-végrehajtás tananyag a 2013. évi CCXL. törvény oktatáshoz, Budapest, BVOP, 2014. - p 151.
2. Deák Ferenc (szerk.) A büntetés-végrehajtási szervezet központi ellátási tevékenysége. In: Régóta foglalkoztat. Vác, Duna-mix Kft., 2014., p 21.
3. 2016/2 Börtönstatisztikai Szemle, Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, 2016, p 4-8.
4. A foglalkoztatás és az eredményesség egyenértékű prioritás a börtönöknél – In Novák Csaba (szerk.) Biztonsági évkönyv, Budapest, Biztonsági.hu Kft, 2015. p 28.
5. 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról.
6. 44/2011.(III.23.) Kormányrendelet a büntetés-végrehajtási szervezet részéről a központi államigazgatási szervek és rendvédelmi szervek irányában fennálló egyes ellátási kötelezettségekről, a termékek és szolgáltatások átadás-átvételének és azok ellentételezésének rendjéről.
7. 4/2016. (XII. 19.) BVOP utasítás a fogvatartottak 2017. évi munkadíjáról, ösztöndíjáról, a munkaterápiás foglalkoztatás pénzbeli térítési díjáról és a tartási költséghez való hozzájárulásról.
8. 9/2011.(III.23.) BM rendelet a büntetés-végrehajtási szervezet részéről a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter vezetése, irányítás vagy felügyelet alá tartozó szervek irányában fennálló ellátási kötelezettségről, a fogvatartottak kötelező foglalkoztatása keretében előállított termékekről és szolgáltatásokról, azok átadás- átvételéről és az ellentételezés rendjéről.